

Befolkningstilvæksten i Sverig.

Statistisk tidskrift utgifven af kungl. statistiska centralbyrån.
[II. 63]. 1881. N:o 3. Stockholm, 1881.

Af et større, endnu uudgivet befolkningsstatistisk Arbejde ved Gustav Sundbärg har det svenske statistiske Centralbureau i sit Tidsskrift optaget et Afsnit under Titlen «om den naturlige folkökningen i Sverige». Over Indholdet af denne Afhandling ville vi i det Følgende give en Udsigt.

I en lille Indledning til sin Afhandling tilkjendegiver Gustav Sundbärg sig som bestemt Anti-Malthusianer: han gaar, siger han, ud fra «den Forudsætning, at en hurtig Befolkningstilvæxt er et Tegn paa Lykke og Velstand, og, hvad vigtigere er, paa aandelig og legemlig Sundhed». Han gaar «saa meget hellere» ud fra denne Forudsætning, fordi «ifølge Historiens Vidnesbyrd ethvert Folk, som er gaaet fremad i Kultur og Betydning, samtidigt er taget til i Antal, hvorimod en Aftagen af Befolkningens Størrelse altid har været et Tegn paa begyndende økonomisk eller moralsk Forfald». Tilstedeværelsen af den af Malthusianerne saa meget frygtede «Overbefolkning» lader sig ved Historiens Hjælp kun paavise paa yderst faa Steder, hvor særlige abnorme Forhold have fremkaldt den. «Der er desuden meget, som taler for, at en stærkere Befolkningstilvæxt just er karakteristisk for de Folkestammer, der gaa en betydningsfuldere Fremtid imøde, og denne Antagelse vinder Bekræftelse ved det ubestridelige Faktum, at Angelsachser, Skandinaver og Slaver ere de Nationer, som i vor Tid stærkest tage til i Folkemængde, hvorimod den romanske

Stamme relativt bliver stedse svagere i Evropa.» — Vi have villet nævne denne Forfatterens efter vor Mening for optimistiske Grundopfattelse; men vi agte ikke at dvæle ved den. Vi vende os til Afhandlingens egenlige Gjenstand: den svenske Befolkningstilvæxt, men kun den naturlige Tilvæxt σ : Overskudet af Fødsler udover Dødsfald.

Det første Punkt, der bliver at undersøge, er dette: De Fødtes aarlige Overskud udover Tallet paa Døde udtrykt i Promille af den hele Folkemængde. Dette Forhold kaldes her det «relative Nativitetsoverskud». I hele Evropa naar dette Overskud knapt op til 10 Promille. Med Benyttelse af Bodios Materialsamlinger beregner Forf. den naturlige Tilvæxt for det romanske og germanske Evropa, med Undtagelse af Irland, den pyrenæiske Halvø, Grækenland og Rumænien (d. v. s. for c. 180 Millioner af Europas 310 Mill. Indv.), for nedenstaaende Aar paa følgende Maade:

Aar 1865	8,7 ‰
— 1866	6,1 —
— 1867	7,8 —
— 1868	7,2 —
— 1869	9,0 —
— 1870	7,8 —
— 1871	3,8 —
— 1872	8,9 —
— 1873	8,6 —
— 1874	9,4 —
— 1875	9,2 —
— 1876	10,8 —
— 1877	10,2 —
— 1878	9,3 —
	aarlig
1865—71	7,1 ‰
1872—78	9,4 —

og for alle de fjorten Aar 1865—78 gjennemsnitlig $8,2 \text{‰}$, = et Gjennemsnitstal, der, naar man udskiller Krigsaarene 1866, 1870, 1871, der aftegne sig saa skarpt paa den ellers saa lyse Grund, stærkt nærmer sig 9‰ . Hvilken Forandring dette Gjennemsnitstal vilde undergaa, naar de

130 Millioner Evropæere, der ere holdte udenfor Beregningen, inddroges under denne, lader sig ikke med Sikkerhed sige: Tyrkiet, Ungarn, Irland og Spanien vilde vel trække det nedad; omvendt vilde den slaviske Verden drive det opad, — og Forfatteren anser det for sandsynligt, at 9 $\frac{0}{100}$ eller henved 10 $\frac{0}{100}$ kan anses som det normale aarlige Overskud i vore Dage i Evropa, hvilket vil svare til et aarligt Overskud paa omtrent 3 Millioner.

Herefter kan man da med Forf. sige om det Land, hvor det aarlige Overskud er over 10 $\frac{0}{100}$, at det har en «temmelig stærk» organisk Tilvæxt. Naar Overskudet op til 15 $\frac{0}{100}$ eller derover er det «stærkt»; naar det, hvad er yderst sjældent i Evropa, op til 20 $\frac{0}{100}$ eller endnu højere, er det «meget stærkt». For at lette Oversigten har Forf. fixeret disse Udtryk. Og nedad bestemmer han Skalaen saaledes: «svag» er den Tilvæxt, der kun udgjør mellem 10 og 5 $\frac{0}{100}$ aarlig; «meget svag» den, der ikke engang naar op til 5 $\frac{0}{100}$; og derunder ligge de heller ikke manglende Exempler paa ligefrem Aftagen.

Som normalt Overskud for Sverig beregner Forf. 12,3 $\frac{0}{100}$, — altsaa ikke ubetydeligt over det evropæiske Gjennemsnit, og Tilvæksten faar derefter en Karakter, der ligger midt imellem «temmelig stærk» og «stærk». Den normale Nativitet i Sverig beregner Forf. nemlig til 31,5 $\frac{0}{100}$; den normale Dødelighed til 19,2 $\frac{0}{100}$, — Overskudet altsaa, som anført, til 12,3 $\frac{0}{100}$. Rigtignok er det først i de sidste Aar, at Tallet er naaet saa højt op, alligevel mener Forf. at kunne hævde, at «normalt» vil Fødselstallet ikke blive mindre, og Dødeligheden ikke større. Dette er dog tvivlsomme Paastande, for hvis Rigtighed Forf. ikke i det i det nævnte Tidsskrift meddelte Afsnit af Afhandlingen giver Bevis. Kun ved at tage Aaret 1879 med faar Forf. Gjennemsnitstallet 12,3 $\frac{0}{100}$; for Aarene 1871—78 er det 12,16 $\frac{0}{100}$.

I Norge finde vi et endnu større Overskud, — d. v. s. efter 1815, efter «Gjenvindingen af den politiske Selvstændighed»; thi inden den Tid var Tilvæksten kun svagere.

For Norge beregnes Overskudet «normalt» til 14 ‰; i de sidste Aar dog noget mindre, paa Grund af færre Fødsler. — Endnu større Overskud i England: 15 ‰, eller maaske endnu højere. — Ogsaa i Rusland et betydeligt Overskud: 13 ‰. — Danmark staar lidt under Sverig.

For Evropas forskjellige Folkeslag beregner Forf. følgende normale Fødselsoverskud:

Angelsachser.....	15 ‰
Skandinaver	12,5 —
Tyskere	10,5 —
germanske Folk..... ca.	12 ‰
romanske —	5,5 —
slaviske —	12,5 —

Blandt de tyske Folk staar Tysklands Befolkning (med 11 à 12 ‰, et enkelt Aar endog over 14 ‰) over Øst-rigs (med kun 4,5 ‰) og over Schweiz (med 6 à 8 ‰). Blandt de romanske Folk have Belgierne et Fødselsoverskud paa 9, Italienerne 7, Franskmandene 3 à 3,5 ‰. I Finland, der ikke kan henføres til nogen af de tre store Grupper, bragte 1868 (Hungersnøden!) et Dødelighedsoverskud paa over 50 ‰! Aarene 1869—74 bragte Modgiften: et Fødselsoverskud, der af og til steg til 20 ‰. Nu for Tiden kan det maaske sættes til 11 à 12 ‰ eller lidt højere.

For Sverigs Vedkommende kan Udviklingen følges gjennem et Tidsrum paa ikke mindre end 130 Aar. Resultatet er: stigende Overskud. Det aarlige Overskud af Fødte var

1751—1815	5,73 ‰
1816—1875	10,67 —

Forf. meddeler i en Tabel en Oversigt over Overskudet i Tidsrummene 1751—1755, 1751—1760, 1751—1765 o. s. v. til 1751—1875. Tallene fra forrige Aarhundrede, navnlig dettes Krigsaar, ere meget usikre, og vi forbigaa dem her. Derimod gjengive vi Oversigten fra 1810 af,

med hvilket Aar en stadig og uafbrudt Fremgang indfandt sig. Nativitetsoverskuddet var

Aar	‰
1751—1810 ..	5,71
1751—1815 ..	5,73
1751—1820 ..	6,01
1751—1825 ..	6,64
1751—1830 ..	6,77
1751—1835 ..	6,97
1751—1840 ..	7,05
1751—1845 ..	7,34
1751—1850 ..	7,53
1751—1855 ..	7,71
1751—1860 ..	8,00
1751—1865 ..	8,37
1751—1870 ..	8,41
1751—1875 ..	8,65
Nu «normalt»	12,3

Medens Dødelighedsoverskud i forrige Aarhundreder var ret almindelige, er et saadant i Sverig i dette Aarhundrede ikke set siden **1809**. Selv Koleraaaret 1834 havde et Fødselsoverskud paa 8 ‰. Vi tale her om Overskud beregnet for hele Aaret; enkelte Maaneder kunne danne Undtagelse; saaledes f. Ex. Marts, April og Maj 1869, der havde Dødsfaldsoverskud.

Gjennem Nativitetsoverskudet faar man Kjendskab til den naturlige Tilvæksts Styrke eller Grad. Men selv om Forholdet til Folkemængden er det samme, kunne Forskjellighederne i en anden Henseende være betydelige. Et Overskud paa 10 ‰ kan være Resultatet af 30 ‰ Fødte og 20 ‰ Døde; men det kan ogsaa være Resultatet af 50 ‰ Fødte og 40 ‰ Døde. At Overskudet i første Tilfælde er af langt højere Værdi for en sund Forøgelse af Befolkningen, er klart.

Det bliver derfor af Interesse at undersøge, hvormange Fødte der kommer paa 100 Døde. Og her viser det sig, at Skandinavien i Evropa indtager første Plads: paa 100 Døde kommer i Norden 167 Fødte, i Ev-

ropa derimod kun 133; eller: naar der dør 3, fødes der i Evropa gjennemsnitligt 4, men i Norden 5. Dette gunstigere Forhold skyldes ikke Fødslernes Talrighed, men Dødsfaldenes Faatallighed. I Norge kommer paa 100 Døde 180 Fødte, i Sverig 164, i Danmark og England 160, i Holland og Tyskland 150, i Italien og Østrig 120 à 130, i Frankrig kun 115. Det hører til de store Undtagelser, naar de Fødtes Tal bliver det dobbelte af de Dødes; men i Norge har man i 1854, 1858 og 1859 noteret denne Undtagelse, da der mod 100 Døde talte henholdsvis 214, 208 og 204 Fødte. Og i Finland fulgte paa den forfærdelige Hungersnød i 1868 en kraftig Reaktion, der i 1871 bragte Nativitetsoverskudet op til det højeste Tal, der nogensinde er iagttaget i noget evropæisk Land, eller 19,4 ‰. Mod 100 Døde stod der da 209 Fødte, og ogsaa 1870 havde af Fødte to Gange mere end af Døde. Men i Finland ere saadanne Tilfælde rene Undtagelser; i Norge komme de nævnte store Tal nærmere ved det sædvanlige. Aaret efter at Norge sidste Gang havde naaet 200, kom Sverig saa højt op som til 197; det Aar, der kommer nærmest til dette svenske Maximum, er 1872 med 185; det tredje højeste er 1879 — det Aar, for hvilket de sidste Efterretninger foreligge — med 180. Med Undtagelse af disse tre Aar er Sverig aldrig kommet op til, hvad der i Norge er det Normale. Alligevel er der betydelig Fremgang i Sverig, — en Fremgang, der skyldes ikke tiltagende Fødsler (Nativiteten har tværtimod hidtil været synkende) men aftagende Dødsfald.

Forf. giver i et Par Tabeller Oplysninger om Forholdene i de enkelte Aar siden 1815. Med Maximum af Nativitetsoverskud glimrer 1860 med 17,1 ‰; med Minimum staa 1857 med 4,8 ‰ (epidemiske Sygdomme!). Meget ringe Aar var de tre 1868, 1869 og 1870 med 6,5, 6,0 og 8,3 (Misvæxt og Sygdomme!). Ellers staa Treserne meget højt; og siden 1871 har intet Aar staaet med et lavere Overskud end 10,6 ‰, uagtet Landet dog i disse Aar flere Gange var hjemsogt af betydelige epidemiske Syg-

domme. Gjennemgaaende er der intet Decennium, der staar saa højt som Halvfjerdserne. Dødelighedsoverskud har, som nævnt, ikke fundet Sted siden 1815. Den sidste Gang et saadant er blevet noteret, var i 1809 (12 ‰). Men fra forrige Aarhundrede kan erindres det ulykkelige Aar 1773 med 53 ‰ Døde mod 26 ‰ Fødte.

I et Land som Sverig maa der, hvad man vil kunne vide paa Forhaand, være betydelige Forskjelligheder mellem de forskjellige Landsdele, og den udførlige Undersøgelse, som Gustav Sundbärg helliger «den naturlige Folkeforøgelse lensvis», bekræfter dette paa det tydeligste. Vi skulle ikke her referere Gangen i denne Undersøgelse, men kun nævne, at Vesterbottens Len staar i Spidsen for alle svenske Len med et Nativitetsoverskud paa 18,3 ‰ og et Tal af Fødsler, der endog «normalt» siges at forholde sig til Tallet paa Dødsfald som 206 til 100. Efter Vesterbottens Len følge de andre saaledes: Norrbottens, Vesternorrlands, Örebro, Kronobergs, Jönköpings, Jemtlands, Skaraborgs, Vermlands, Kalmar, Malmöhus, Blekinge, Kristiansstads (— hvilke 13 Len have et Nativitetsoverskud der er over det svenske Gjennemsnit, 12,3 ‰), Hallands, Elfsborgs, Gefleborgs, Kopparbergs, Östergötlands, Göteborgs, Vestmanlands, Södermanlands, Stockholms, Gotlands, Uppsala og Stockholms Stad (— paa hvilke 12 Steder Overskudet er under det svenske Gjennemsnit). Ja i Stockholm er det endog kun 3 ‰, idet Dødelighedstallet her sættes saa højt som 30 ‰, Fødselstallet til 33 ‰. I 1874 (Kopper!) var her endog et Underskud paa godt og vel 10 ‰; ogsaa 1873 og 1875 figurere med Underskud.

Hvor forskjelligt Forholdene stille sig paa Landet, i Kjøbstæderne og i Hovedstaden, ses af nedenstaaende Tal, der tillige vise, hvor langt gunstigere Forholdene nu ere i Sammenligning med tidligere. Nativitetsoverskuddet (udtrykt i ‰) var

	1841—50	1871—79
hele Sverig ...	10,3	12,3
Landet.....	11,6	13,6
Kjøbstæderne..	2,8	10,6
Stockholm	÷ 5,6	1,3

Nativitet og Mortalitet beregnes nu (udtrykt i ‰) at være i hele Sverig 31,3 og 19,2 (Difference 12,3), paa Landet 31,2 og 18,2 (Difference 13,0), i Kjøbstæderne 33,0 og 23,0 (Difference 10,0), og i Stockholm 33,0 og 30,0 (Difference 3,0). Og paa 100 Døde kom af Levendefødte: i hele Sverig 164, paa Landet 172, i Kjøbstæderne 143 og i Stockholm 110. Forskjellighederne ere slaaende. Glemmes maa det ikke, at omtrent 85 pCt. af den hele svenske Befolkning lever paa Landet, nemlig 3,875,000; i Kjøbstæderne derimod kun 525,000, og i Stockholm 170,000. Denne Landbefolkningens store Overvægt gjør, at de for «hele Sverig» anførte Tal overvejende bestemmes af Landbefolkningen. Blandt Byerne have flere — fremfor alle Oskarshamn (17,3 ‰) og Malmö (17,3 ‰) — Nativitetsoverskud, der staa betydeligt over det anførte Gjennemsnit; omvendt staa Uppsala (2,8 ‰), Kalmar m. fl. Byer betydeligt under Gjennemsnittet.

Gustav Sundbärg slutter den i det svenske Tidsskrift optagne Afhandling med en Paragraf om «den naturlige Folkeforøgelses absolute Beløb». D. 31. Decbr. 1880 udgjorde Sverigs Folkemængde omtrent 4,570,000 Indv. Et aarligt Overskud af Fødte over Døde paa 12,3 ‰ giver en absolut Tilvæxt paa 56,200 Indv. Men denne Tilvæxt reduceres betydeligt ved Udvandringen. I det store Udvandrerjaar 1869 udvandrede henved 40,000, i 1880 maaske endog (med et rundt Tal) 50,000. Men Udvandringen har dog aldrig endnu været saa stor, at den har opvejet Fødselsoverskuddet, forsaavidt dette ikke var under det sædvanlige, hvad netop var Tilfældet i 1869. I de to Decenier 1860—80 er der højst udvandret 300,000 Personer; men Fødselsoverskudet var omtrent 1 Million, altsaa en Difference paa 700,000 eller 35,000 om Aaret. Udvandringen maa altsaa fremdeles tage til, hvis den skal kunne neutralisere Fødselsoverskudet.